STŘEDNÍ ASIE

Tento informativní přehled vysvětluje vztahy EU se zeměmi Střední Asie, což je region s rostoucím strategickým významem. Zabývá se politickou a hospodářskou situací a situací v oblasti lidských práv v jednotlivých středoasijských zemích a nastiňuje, jak EU spolupracuje s jednotlivými zeměmi a s celým regionem. Popisuje rovněž příspěvek Parlamentu k činnosti EU v tomto regionu.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

- Smlouva o Evropské unii: Hlava V se týká vnější činnosti EU, konkrétně jejích vztahů se třetími zeměmi.
- Smlouva o fungování Evropské unie: články 206 a 207 se zabývají obchodem a články 216 až 219 mezinárodními dohodami.
- Dohody o partnerství a spolupráci: EU podepsala se středoasijskými zeměmi dohody, jimiž se řídí jejich vzájemné vztahy:
  - posílená dohoda o partnerství a spolupráci s Kazachstánem, která vstoupila plně v platnost dne 1. března 2020,
  - posílená dohoda o partnerství a spolupráci s Kyrgyzstánem, která byla podepsána v červnu 2024,
  - posílená dohoda o partnerství a spolupráci s Uzbekistánem, která byla podepsána v říjnu 2025,
  - prozatímní dohoda o obchodu s Turkmenistánem, která vstoupila v platnost v srpnu 2010,
  - dohoda o partnerství a spolupráci s Tádžikistánem, která vstoupila v platnost v roce 2010 a brzy bude nahrazena dohodou o posíleném partnerství a spolupráci,
  - dohoda o partnerství a spolupráci s Mongolskem, která vstoupila v platnost v listopadu 2017.

ZEMĚ STŘEDNÍ ASIE A VZTAHY MEZI EU A STŘEDNÍ ASIÍ

Střední Asie propojuje Evropu s obrovským asijským kontinentem. EU chápe její strategický význam z hlediska obchodních a energetických tras i pokud jde o suroviny, jako je plyn, ropa a minerály (zejména zlato, uran a všechny druhy vzácných zemin). V roce 2019 Evropská unie aktualizovala svou strategii pro Střední Asii, která se nyní zaměřuje na odolnost (např. v oblasti lidských práv, bezpečnosti hranic a životního prostředí), prosperitu (se silným důrazem na konektivitu) a regionální spolupráci.

Vzájemné vztahy mezi zeměmi Střední Asie byly po léta obecně špatné kvůli sporům o hranice a zdroje. Situace se však rychle zlepšila poté, co se v roce 2016 změnilo uzbecké vedení, čímž vznikly nové příležitosti pro regionální spolupráci.

Základem regionální diplomacie jsou pravidelné summity vedoucích představitelů Střední Asie. První summit vedoucích představitelů Střední Asie o regionální spolupráci se konal v březnu 2018 v Astaně a sedmé poradní zasedání hlav států Střední Asie se uskutečnilo v listopadu 2025 v Taškentu. Důležitými oblastmi pro regionální spolupráci jsou i nadále obnovitelné zdroje energie, dopravní propojení a hospodaření s vodou. Regionální ekonomika čelí v současné době nejistotě v důsledku ruské invaze na Ukrajinu, války v Perském zálivu, celosvětové inflace a rostoucích cen komodit.

Povaha vztahů s EU souvisí s připraveností jednotlivých středoasijských zemí provést reformy a posílit demokracii, lidská práva, právní stát a nezávislost soudnictví. Země musí být rovněž připraveny modernizovat a diverzifikovat své ekonomiky, mimo jiné podporou soukromého sektoru a malých a středních podniků. V červnu 2019 schválila Rada Strategii EU pro Střední Asii. V zájmu dalšího prohloubení dvoustranných vazeb vyjednala EU se zeměmi Střední Asie posílené dohody o partnerství a spolupráci.

Všechny středoasijské země provádějí mnohostranně zaměřenou zahraniční politiku a usilují zejména o rovnováhu ve vztazích s Ruskem, Čínou, EU a Spojenými státy. Pro tento region jsou také důležité vztahy s Tureckem a Íránem. Turkmenistán je okolnímu světu z velké části uzavřen, jeho „trvalou neutralitu" uznává dokonce i OSN. Poté, co moc v Afghánistánu převzal v srpnu 2021 Tálibán, se situace v této zemi stala nejen celosvětovým problémem, ale také zásadním zdrojem obav vlád středoasijských zemí. Celý středoasijský region se stal klíčovou oblastí pro zadržování náboženského extremismu a teroristických sítí, stejně jako obchodu s drogami v rámci jeho hranic.

Humanitární krize v Afghánistánu vedla k tomu, že mnoho Afghánců uprchlo do Střední Asie. Jsou hlavními příjemci dodatečné podpory EU prostřednictvím dvoustranných a regionálních programů v rámci víceletého orientačního programu na období 2021–2027.

Situace v Afghánistánu zdůraznila význam Střední Asie pro bezpečnost a stabilitu. V lednu 2022 vypukly v Kazachstánu nepokoje, které skončily zásahem ruských jednotek vyslaných Organizací Smlouvy o kolektivní bezpečnosti, a pohraniční střety mezi zeměmi Střední Asie jsou dokladem toho, že v tomto regionu, který je tradičně pod vlivem Moskvy, panuje velké riziko nestability. Rusko má vojenská zařízení ve třech středoasijských zemích a zůstává tak klíčovým poskytovatelem bezpečnosti. Kontroluje rovněž dvě třetiny dovozu zbraní do regionu a podporuje tamní vlády. Jeho vliv ve Střední Asii však slábne v důsledku invaze na Ukrajinu a koncentrace jeho vojsk na frontě. Tento posun vytvořil příležitosti k tomu, aby se středoasijské země staly nezávislejšími regionálními aktéry, a otevřel nové cesty pro partnerství a spolupráci s EU v oblastech, jako je energetika, suroviny a konektivita.

Historicky první summit EU a Střední Asie se konal ve dnech 3. a 4. dubna 2025 v Samarkandu v Uzbekistánu. Zúčastnili se ho předseda Evropské rady António Costa, předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyenová a lídři Uzbekistánu, Kazachstánu, Kyrgyzstánu, Tádžikistánu a Turkmenistánu. V měnícím se globálním a regionálním geopolitickém prostředí se vedoucí představitelé EU a Střední Asie rozhodli povýšit své vztahy na úroveň strategického partnerství a znovu potvrdili svůj závazek posilovat obchodní vazby a prohlubovat spolupráci v oblastech, jako je energetika, hospodářství, investice, vysoce kvalitní konektivita, digitalizace a bezpečnost (včetně reakce na hybridní hrozby). Diskutovali také o opatřeních v oblasti

klimatu, lidských právech a strategických zdrojích (včetně kritických surovin). Pro EU je to klíčová příležitost k tomu, aby prokázala svůj geopolitický zájem o intenzivnější dvoustrannou spolupráci a posílení regionální spolupráce se Střední Asií s cílem snížit její závislost na Číně a Rusku v kontextu globálních geopolitických změn.

V listopadu 2022 se v Samarkandu v Uzbekistánu konala Mezinárodní konference o konektivitě (Global Gateway) mezi EU a Střední Asií. Význam regionálního přístupu a regionální spolupráce byl rovněž zdůrazněn na ministerských zasedáních EU – Střední Asie.

V březnu 2025 se v Aščhabadu v Turkmenistánu konalo 20. ministerské zasedání EU – Střední Asie, na němž byl znovu potvrzen pokrok dosažený na základě společného plánu pro prohloubení vztahů z roku 2023 a nastíněny oblasti a akční body pro posílení vztahů prostřednictvím dialogu a praktické spolupráce. Tento plán klade důraz na posílení konektivity, zejména prostřednictvím projektů v oblasti obchodu, investic a infrastruktury, a je proto v souladu s investiční strategií EU Global Gateway.

V této souvislosti ministři rovněž připomněli fórum investorů Global Gateway pro dopravní konektivitu mezi EU a Střední Asií, které se konalo v lednu 2024 v Bruselu a na němž evropské a mezinárodní finanční instituce oznámily, že jsou připraveny vyčlenit 10 miliard EUR na podporu rozvoje transkaspického dopravního koridoru, který má být konkurenceschopnou a moderní multimodální trasou spojující Evropu a Střední Asii.

V roce 2024 dosáhla hodnota vzájemného obchodu EU – Střední Asie se zbožím 54,2 miliardy EUR, přičemž obchodní přebytek ve prospěch Střední Asie činil 16 miliard EUR. Střední Asie dodává EU především suroviny, jako je surová ropa, zemní plyn, kovy a bavlna. EU vyváží především stroje, dopravní zařízení a průmyslové výrobky, které dohromady tvoří více než polovinu jejího celkového vývozu do tohoto regionu.

Čínský vliv na obchod a investice roste v důsledku iniciativy „Jeden pás, jedna cesta“. V reakci na to zvýšila EU svou angažovanost a investice v regionu prostřednictvím programu Global Gateway. Například na summitu EU – Střední Asie v dubnu 2025 oznámila EU investiční balíček ve výši 12 miliard EUR, jehož cílem je zlepšit obchodní trasy, přičemž finanční prostředky mají být poskytnuty prostřednictvím strategie Global Gateway. Vezmou-li se v úvahu příspěvky jednotlivých členských států, stala se EU největším poskytovatelem pomoci ve Střední Asii, když na regionální víceletý orientační program pro Střední Asii vyčlenila na období let 2021–2027 více než 550 milionů EUR.

Činnosti Evropského parlamentu ve vztahu ke Střední Asii uskutečňují především Výbor pro zahraniční věci a jeho Podvýbor pro lidská práva, Výbor pro mezinárodní obchod, Výbor pro bezpečnost a obranu, Delegace pro vztahy se Střední Asií a také výbory pro parlamentní spolupráci a další orgány. Evropský parlament dohlíží na provádění dohod uzavřených se středoasijskými zeměmi a zaměřuje se na otázky lidských práv, politickou situaci, hospodářskou a rozvojovou spolupráci a volební postupy. Také nadále poukazuje na význam dodržování lidských práv, řádné veřejné správy a sociálního rozvoje, vyzdvihuje úlohu parlamentní diplomacie a důrazně podporuje demokracii a právní stát.

Několik usnesení Parlamentu odsuzuje skutečnost, že se některé středoasijské země – zejména Kazachstán, Kyrgyzstán a Uzbekistán – staly možnými prostředníky pro obcházení sankcí, které EU uplatňuje vůči Rusku po invazi na Ukrajinu v únoru 2022.

Evropský parlament přijal v lednu 2024 usnesení o strategii EU pro Střední Asii, v němž aktualizoval svůj komplexní přístup k tomuto regionu a uvítal, že se plánuje první summit EU – Střední Asie, který se následně uskutečnil v dubnu 2025. Rovněž v něm podpořil společný plán pro prohloubení vztahů mezi EU a Střední Asií z října 2023, který slouží jako strategický plán pro posílení dialogu a spolupráce.

V návaznosti na zahájení jednání o zjednodušení vízového režimu EU pro kazašské občany v prosinci 2025 vydal předseda delegace pro vztahy se Střední Asií prohlášení, v němž podpořil zahájení podobných jednání se všemi středoasijskými zeměmi.

Ve dnech 30. a 31. března 2026 se v uzbeckém Samarkandu konalo první parlamentní fórum Střední Asie – EU, které významně zlepšilo parlamentní vztahy tím, že ke stávajícím dvoustranným setkáním přidalo nový formát, v němž mohou poslanci diskutovat o regionálních výzvách a společných politikách.

KAZACHSTÁN

Evropský parlament vyslovil v prosinci 2017 souhlas s posílenou dohodou o partnerství a spolupráci s Kazachstánem, přičemž zdůraznil význam zásady „více za více" v zájmu podpory politických a sociálně-ekonomických reforem. Posílená dohoda o partnerství a spolupráci mezi EU a Kazachstánem vstoupila v platnost v březnu 2020, kdy Kazachstán ratifikoval Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. V oblasti lidských práv podepsal Kazachstán v září 2020 Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, jehož cílem je zrušení trestu smrti, a v prosinci 2021 trest smrti definitivně zrušil.

Bývalý prezident Nursultan Nazarbajev odstoupil v březnu 2019 po třech desetiletích u moci. Jako „nejvyšší vůdce" a „otec národa" této bývalé sovětské republiky si však udržel podstatný vliv a formální pravomoci až do roku 2022. Prudký nárůst cen zkapalněného zemního plynu v lednu 2022 vedl k protestům, po nichž neznámé, dobře vycvičené a organizované ozbrojené osoby vyprovokovaly násilí. V reakci na to vyhlásil prezident Kasym-Žomart Tokajev nouzový stav. Organizace Smlouvy o kolektivní obraně, regionální vojenská aliance pod vedením Ruska, vyslala na Tokajevovu žádost do Kazachstánu vojáky („mírové jednotky") z Ruska, Běloruska, Tádžikistánu, Arménie a Kyrgyzstánu.

Prezident Tokajev se ujal funkce předsedy bezpečnostní rady, kterou do té doby zastával Nazarbajev, a jmenoval nového premiéra, zatímco klíčoví členové Nazarbajevovy rodiny přišli o své vlivné funkce. V září 2022 přijal kazašský parlament rozhodnutí o přejmenování hlavního města Nur-Sultanu na Astanu, což byl další krok k distancování země od Nazarbajeva.

V červnu 2022 uspořádal Kazachstán ústavní referendum, které zavedlo podstatné institucionální změny, včetně omezení pravomocí prezidenta a posílení úlohy parlamentu. V březnu 2023 se v Kazachstánu konaly předčasné parlamentní volby, přičemž byl uplatněn smíšený volební systém, v jehož rámci bylo 70 % křesel přiděleno na poměrném a 30 % na většinovém základě. Ve volbách získala strana Amanat většinu

ve výši 53,9 % hlasů a obsadila 64 z 98 křesel v dolní komoře. V březnu 2026 schválil Kazachstán v referendu novou ústavu.

V uplynulém desetiletí vykazoval HDP Kazachstánu trvalý růst, s výjimkou roku 2020, který byl poznamenán pandemií COVID-19. Hospodářství Kazachstánu si v roce 2025 vedlo dobře, přičemž růst reálného HDP dosáhl 6,5 %, a to díky domácí poptávce, výdajům na infrastrukturu a vyšší produkci ropy. V roce 2026 se očekával růst o 4,4 %, dokud nevypukla válka v Perském zálivu.

Přetrvává však nejistota zejména v souvislosti s produkcí ropy a globálními hospodářskými podmínkami. Země nadále usiluje o dosažení svého dlouhodobého cíle, kterým je zařadit se do roku 2050 mezi třicet nejrozvinutějších zemí světa, jak je uvedeno ve strategii Kazachstánu do roku 2050. Kazachstán pokračuje v liberalizaci a usiluje o transformaci na sociálně orientované hospodářství. Rozpočet země na období 2025–2027 si zachovává silné sociální zaměření a počítá s významnými investicemi do vzdělávacích, zdravotnických a sociálních programů. Vláda zintenzivnila svůj boj proti korupci.

EU je hlavním obchodním partnerem Kazachstánu a největším zahraničním investorem. V roce 2024 dosahoval objem vývozu z Kazachstánu do EU 33,5 miliardy EUR. Hodnota dovozu z EU do Kazachstánu činila 11,5 miliardy EUR. Celkově se obchod se zbožím ve srovnání s rokem 2023 zvýšil o 6 %.

V říjnu 2024 se uskutečnilo 21. zasedání Rady pro spolupráci EU–Kazachstán, které se zaměřilo na posílení dopravních spojení, zejména transkaspického dopravního koridoru. Obě strany uznaly pokrok v plnění horizontální dohody o letectví a stvrdily partnerství v oblasti kritických surovin. Na 22. zasedání Rady pro spolupráci EU–Kazachstán, které se konalo v Bruselu v prosinci 2025, EU ocenila přínos Kazachstánu k energetické bezpečnosti a jeho závazek dosáhnout do roku 2060 uhlíkové neutrality, jakož i účast na celosvětovém závazku týkajícím se metanu. Obě strany rovněž jednaly o připravovaných dohodách o zjednodušení vízového režimu a zpětném přebírání osob.

Evropský parlament nevyslal do Kazachstánu od roku 2005 volební pozorovatelskou misi kvůli tomu, že země neplní doporučení týkající se základních svobod, nestrannosti volební správy a způsobilosti kandidátů. Úřad pro demokratické instituce a lidská práva Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBCE/ODIHR) tam však volební pozorovatele vyslal, když nasadil volební pozorovatelskou misi ke sledování předčasných parlamentních voleb v Kazachstánu v březnu 2023.

Evropský parlament zdůrazňuje, že je třeba zaručit základní svobody, ukončit svévolné zadržování aktivistů hájících lidská práva a členů politických opozičních hnutí a zajistit práva osob LGBTIQA+ a bezpečnost Kazachů a dalších národnostních menšin. Kromě toho vyzval k případným individuálním sankcím vůči úředníkům, kteří jsou přímo odpovědní za porušování lidských práv.

V lednu 2022 přijal Parlament usnesení o protestech a násilí v Kazachstánu, v němž znovu vyjádřil znepokojení nad porušováním lidských práv po vypuknutí protestů v zemi, včetně široce uplatňovaného mučení a nerespektování demokracie.

Výbor pro parlamentní spolupráci EU–Kazachstán odpovídá za řízení vztahů mezi Evropským parlamentem a kazašským parlamentem. Jeho činnost se zaměřuje na posilování politických a hospodářských vztahů, boj proti obcházení a porušování

sankcí, rozvoj transkaspického dopravního koridoru a posilování spolupráce v oblasti energetiky a změny klimatu, přičemž Evropský parlament zdůrazňuje význam politické plurality a svobody sdělovacích prostředků v Kazachstánu a spolupracuje s obránci lidských práv a aktivisty. V listopadu 2025 se v Bruselu konala 22. schůze Výboru pro parlamentní spolupráci EU–Kazachstán, která se zabývala širší dvoustrannou spoluprací, včetně obchodu a investic, úlohy Kazachstánu v oblasti konektivity, války Ruska proti Ukrajině, lidských práv a změny klimatu.

KYRGYZSTÁN

Dohoda o partnerství a spolupráci mezi Kyrgyzstánem a EU, která platí od roku 1999, má být nahrazena posílenou dohodou o partnerství a spolupráci, která byla podepsána v červnu 2024, ale dosud nebyla ratifikována. Posílená dohoda o partnerství a spolupráci zahrnuje širokou škálu oblastí, včetně politického dialogu, obchodu a investic, udržitelného rozvoje, výzkumu a inovací, vzdělávání, životního prostředí a změny klimatu, jakož i právního státu, lidských práv a občanské společnosti. Umožňuje rovněž spolupráci v zahraniční a bezpečnostní politice, včetně předcházení konfliktům, řešení krizí a zajištění regionální stability.

EU je jedním z hlavních podporovatelů udržitelného rozvoje a reforem v Kyrgyzstánu. Její víceletý orientační program pro Kyrgyzstán na období 2021–2027 je reakcí na kyrgyzskou strategii národního rozvoje do roku 2040, která stanoví dlouhodobý plán, jež Kyrgyzstánu umožní stát se silnou, soběstačnou a prosperující zemí.

Stávající partnerství mezi EU a Kyrgyzstánem se zaměřuje na odolnost vůči změně klimatu, energetickou infrastrukturu a podporu mladých lidí. Mezi klíčové iniciativy patří program pro odolné vodní zdroje v Kyrgyzstánu, který kombinuje půjčku ve výši 42 milionů EUR od Evropské banky pro obnovu a rozvoj s grantem EU ve výši 15 milionů EUR na zlepšení vodního hospodářství. EU rovněž přijala iniciativu v hodnotě 5 milionů EUR, která se zaměřuje na mladé lidi, rovnost žen a mužů a lidská práva. Kromě toho EU i nadále nabízí kyrgyzským studentům více než 300 stipendií ročně, vše v souladu se strategií EU Global Gateway pro udržitelný rozvoj.

Kyrgyzstán od roku 2016 využívá díky ujednáním v systému všeobecných celních preferencí plus (GSP+) bezcelní a bezkvótový přístup na trh EU pro dvě třetiny svých produktů. V roce 2024 dosáhl obchod mezi EU a Kyrgyzstánem hodnoty 2,8 miliardy EUR.

Úřad OBSE/ODIHR do Kyrgyzstánu pravidelně vysílá pozorovatele k parlamentním a prezidentským volbám. V říjnu 2020 se v Kyrgyzstánu konaly parlamentní volby, které byly následně – po masových protestech proti nesrovnalostem a kupování hlasů – prohlášeny za neplatné. V říjnu 2020 odstoupil prezident Soronbaj Žeenbekov a v lednu 2021 se v zemi konaly prezidentské volby, po nichž se šestým prezidentem Kyrgyzstánu stal Sadyr Žaparov. EU zaznamenala nízkou volební účast, nerovné podmínky pro kandidáty, porušování postupů pro vedení kampaní a zneužívání administrativních zdrojů.

Předčasné parlamentní volby v listopadu 2025 moc prezidenta Žaparova dále upevnily. Volební účast byla nízká (36,9 %) a mandát nezískal žádný opoziční kandidát. Prezidentské volby jsou plánovány na leden 2027. V únoru 2026 kyrgyzský ústavní soud

potvrdil, že nedojde k předčasným prezidentským volbám a že současný prezidentský mandát musí být dokončen v plném rozsahu.

V pohraničním konfliktu mezi Kyrgyzstánem a Tádžikistánem již zahynuly a byly zraněny stovky lidí a tisíce jich musely opustit své domovy. V březnu 2025 podepsaly Kyrgyzstán a Tádžikistán konečnou dohodu o delimitaci a demarkaci společné hranice. Evropský parlament tento důležitý milník uvítal, jelikož dohoda posílí odolnost a stabilitu Střední Asie.

Kyrgyzstán je důležitým partnerem evropské parlamentní diplomacie, která s ním pravidelně udržuje kontakty a otevřeně diskutuje o stavu lidských práv v zemi, jeho postoji k Rusku a válce proti Ukrajině. V červenci 2023 přijal Evropský parlament usnesení o svobodě projevu v Kyrgyzstánu, jímž reagoval na kontroverzní kyrgyzský zákon o sdělovacích prostředcích a nevládních organizacích. To bylo jedno z hlavních témat vznesených v meziparlamentním dialogu, když delegace Evropského parlamentu pro vztahy se Střední Asií navštívila v prosinci 2023 Kyrgyzstán u příležitosti 16. zasedání Výboru pro parlamentní spolupráci EU–Kyrgyzstán. Dialog od té doby pokračuje, naposledy na 18. zasedání Výboru pro parlamentní spolupráci EU–Kyrgyzstán, které se konalo v únoru 2026 v Biškeku a Oši a zaměřilo se na ratifikaci posílené dohody o partnerství a spolupráci, demokratické procesy, lidská práva, svobodu sdělovacích prostředků, rizika obcházení sankcí a klimatickou krizi.

V listopadu 2024 se konal 14. dialog o lidských právech mezi EU a Kyrgyzstánem, který byl prvním takovým setkáním od podpisu posílené dohody o partnerství a spolupráci v červnu 2024. EU vyjádřila znepokojení nad kyrgyzským restriktivním zákonem o zahraničních agentech z dubna 2024, který byl vypracován po vzoru ruské legislativy, a poukázala na potenciální nespokojenost veřejnosti. Zmínila také otázku svobody projevu, médií, shromažďování a sdružování, poukázala na zmenšující se prostor pro občanskou společnost a zdůraznila zásadní úlohu, kterou hrají organizace občanské společnosti a nezávislé sdělovací prostředky při zajišťování stabilní demokratické společnosti. V říjnu 2025 inicioval prezident Žaparov přípravu návrhu na obnovení trestu smrti za nejzávažnější trestné činy páchané na dětech a ženách. Podle globálního indexu žen, míru a bezpečnosti 2023/24 je Kyrgyzstán nejnebezpečnější zemí pro ženy ve Střední Asii.

Evropský parlament je hluboce znepokojen stavem lidských práv v Kyrgyzstánu. V červenci 2020 bylo nejprve zastaveno a poté znovu zahájeno vyšetřování příčin úmrtí lidskoprávního aktivisty Azimžona Askarova ve vazbě, stále však nedošlo k vyvození odpovědnosti.

Evropský parlament přijal v prosinci 2024 usnesení o stavu lidských práv v Kyrgyzstánu, v němž se znepokojením upozornil na zatčení předsedy tamní sociálně-demokratické strany Temirlana Sultanbekova a dalších prodemokratických aktivistů, kteří zpochybnili zákonnost svého zadržování před komunálními volbami v listopadu 2024. Parlament se v něm kriticky vyjádřil k oslabování demokratických postupů a lidských práv v Kyrgyzstánu, včetně potlačování nezávislých sdělovacích prostředků a opozičních stran.

Evropský parlament trvá na tom, že v rámci partnerství mezi EU a Kyrgyzstánem, včetně posílené dohody o partnerství a spolupráci a režimu GSP+, musí být dodržovány závazky v oblasti lidských práv.

UZBEKISTÁN

Uzbekistán se v dubnu 2021 stal devátou zemí zvýhodněnou v rámci v režimu Evropské unie GSP+. V důsledku toho je vývoz z Uzbekistánu osvobozen od cel v případě dvou třetin produktových řad, na něž se vztahuje režim GSP+. Tento nástroj podpořil vývoz a přilákal do Uzbekistánu zahraniční investice. Na oplátku se předpokládá, že Uzbekistán provede 27 hlavních mezinárodních úmluv o řádné veřejné správě, lidských a pracovních právech a ochraně životního prostředí a klimatu. Režim GSP+ byl prodloužen do 31. prosince 2027.

V říjnu 2025 byla mezi EU a Uzbekistánem podepsána posílená dohoda o partnerství a spolupráci, jež byla koncipována jako nový, moderní a ambiciózní rámec pro posílení partnerství mezi EU a Uzbekistánem. V říjnu 2025 se v Lucemburku konalo 18. zasedání Rady pro spolupráci EU–Uzbekistán. Obě stany zde prezentovaly své představy o dalším rozvoji finanční, technické, obchodní, hospodářské a investiční spolupráce, přičemž se zaměřovaly na opatření k liberalizaci a zjednodušení obchodních postupů s využitím výhod GSP+. Dále zdůraznily, že budou usilovat o podporu projektů zaměřených na energetickou účinnost a zelené energie a o spolupráci při rozšiřování dopravy, mimo jiné transkaspické dopravní trasy. V říjnu 2025 EU a Uzbekistán oznámily uzavření dvoustranných jednání o přístupu na trh se službami a zbožím a zdůraznily tak politickou podporu EU pro vstup Uzbekistánu do Světové obchodní organizace.

EU v roce 2024 do Uzbekistánu vyvezla zboží v hodnotě 3,959 miliardy EUR, zatímco vývoz z Uzbekistánu do EU dosáhl celkové hodnoty 845 milionů EUR, což oproti roku 2023 představuje nárůst o 8,2 %. Tomuto růstu mimo jiné napomohl status GSP+, uzbecký export do EU totiž od roku 2021 podstatně vzrostl.

EU ve svém víceletém orientačním programu pro Uzbekistán na období 2021 až 2027 vyčlenila na první čtyři roky 76 milionů EUR a dalších 43 milionů EUR poskytla na nové dvoustranné iniciativy na roky 2025 až 2027, a to se zaměřením na posílení demokratické správy, urychlení digitalizace, podporu inkluzivního a udržitelného hospodářského růstu a povzbuzení rozvoje zemědělsko-potravinářského odvětví s inteligentními postupy, které nebudou zatěžovat životní prostředí.

Od roku 2016, kdy se ujal funkce prezident Šavkat Mirzijojev, došlo v Uzbekistánu k rozsáhlým a rychlým demokratickým změnám. Jedná se o pozitivní vývoj, v jehož rámci bylo provedeno několik ambiciózních reforem a vnitřních změn, například byla propuštěna řada politických vězňů.

V únoru 2021 podepsal Mirzijojev zákon o přesunutí prezidentských voleb na říjen 2021. Úřad OBSE/ODIHR zopakoval svá doporučení ohledně financování politických stran, rychlejšího sčítání hlasů a snížení státních prostředků na volební kampaně. Další – předčasné – prezidentské volby se konaly v červenci 2023 a prezident Mirzijojev byl znovu zvolen s 87,1 % hlasů. Nyní pokračuje v ambiciózních reformách podle rozvojové strategie na období 2022–2026, jejichž cílem je dosáhnout v zemi skutečné změny, pokud jde o socioekonomický rozvoj, efektivní správu, nezávislejší soudní systém a dodržování lidských práv a základních svobod.

Uzbekistán vede jednání s Tálibánem o obchodních otázkách a hospodářské spolupráci, zajištění bezpečnosti hranic, spolupráci v energetice, dopravě

a mezinárodní nákladní přepravě a o projektu železnice spojující uzbecké pohraniční město Termez s pákistánským Pešavárem, která by vedla přes afghánská města Mazár-e Šeríf a Kábul.

Vztahy mezi Uzbekistánem a Ruskem se za prezidenta Mirzijojeva prohloubily. Uzbekistán se zdržel hlasování o odsouzení ruské invaze na Ukrajinu na Valném shromáždění OSN a oficiálně zaujal „neutrální" postoj. Rusko a Uzbekistán mají vojensko-technickou spolupráci, která zahrnuje společný nákup zbraní, výzkum a modernizaci. Rusko, jakožto významný obchodní partner, s Uzbekistánem rovněž spolupracuje v ropném a plynárenském průmyslu. V roce 2025 obě země formalizovaly vojenské strategické partnerství, v jehož rámci jsou naplánovány širší strategické iniciativy až do roku 2030.

V lednu 2024 se s prezidentem Mirzijojevem setkal čínský prezident Si Ťin-pching. Oba lídři oznámili, že se Čína a Uzbekistán rozhodly rozvíjet bezpodmínečné komplexní strategické partnerství pro novou éru.

Evropský parlament byl poprvé pozván ke sledování parlamentních voleb v Uzbekistánu v prosinci 2019, odmítl však s odůvodněním, že volby nebyly svobodné ani spravedlivé, protože všichni kandidáti pocházeli z proreţimních stran. Volby proto sledoval pouze úřad OBSE/ODIHR.

V říjnu 2021 však Evropský parlament pozvání k pozorování prezidentských voleb přijal, přestože všech pět kandidátů registrovaných ústřední volební komisí bylo údajně provládních.

26. února 2026 se v Bruselu konalo 19. zasedání Výboru pro parlamentní spolupráci EU–Uzbekistán. Účastníci zhodnotili své partnerství a jednali o oblastech budoucí spolupráce.

TURKMENISTÁN

S Turkmenistánem navázala EU formální vztahy v roce 1997 a v roce 1998 s ním podepsala dvoustrannou dohodu o partnerství a spolupráci. Dohodu o partnerství a spolupráci ratifikovaly všechny členské státy EU a Turkmenistán, aby však mohla vstoupit v platnost, musí ji ještě ratifikovat Evropský parlament. Parlament však k ratifikaci dohody o partnerství a spolupráci mezi EU a Turkmenistánem odmítá udělit souhlas, protože je hluboce znepokojen tím, že Turkmenistán dostatečně neplní krátkodobá kritéria pro pokrok v oblasti lidských práv a základních svobod. Dvoustranné vztahy mezi EU a Turkmenistánem se proto v současné době řídí prozatímní dohodou o obchodu z roku 2010. V březnu 2024 byl v Bruselu mezi Turkmenistánem a EU podepsán protokol k dohodě o partnerství a spolupráci, který byl významným průlomem v posilování vzájemného partnerství a připravil půdu pro intenzivnější spolupráci.

Turkmenistán přijal opatření k otevření země a vytvoření většího prostoru pro organizace občanské společnosti, zůstává však i nadále pod autoritářskou vládou prezidenta Berdymuhamedova. Vývoj v poslední době ukazuje, že Turkmenistán nedosáhl žádného pokroku na cestě k demokracii a že se výrazně nezlepšuje ani situace v oblasti lidských práv. V roce 2021 Turkmenistán provedl několik ústavních

reforem, v jejichž rámci byla mimo jiné ustavena horní komora parlamentu, avšak úloha parlamentu je stále velmi omezená.

Mimo regionálních rámců pro dialog mezi EU a Střední Asií probíhají mezi EU a Turkmenistánem každoročně i dvoustranné rozhovory: dialog ve smíšeném výboru EU–Turkmenistán a dialog o lidských právech. V listopadu 2025 se v Ašchabatu konala 24. schůze smíšeného výboru EU–Turkmenistán věnovaná dalšímu prohlubování partnerství a spolupráce, zejména v oblasti obchodu, konektivity, energetiky a životního prostředí. EU opětovně potvrdila, že základními prvky vztahu s Turkmenistánem je dodržování zásad právního státu a lidských práv. V červnu 2025 se mezi EU a Turkmenistánem uskutečnil 17. výroční dialog o lidských právech. Rozhovory se zaměřovaly na konkrétní kroky Turkmenistánu ke zlepšení stavu lidských práv, včetně situace osob, jejichž lidská práva jsou porušována, a na řešení podmínek v zadržovacích a vazebních zařízeních i genderově podmíněného násilí.

V roce 2014 Turkmenistán a Turecko souhlasily s přepravou zemního plynu transanatolským plynovodem, do něhož nyní proudí plyn z ázerbájdžánského ložiska Šach Deniz. V roce 2021 společnost Trans Caspian Resources představila projekt menšího propojovacího plynovodu Trans-Caspian Interconnector, který by měl přepravit 10 až 12 miliard metrů krychlových zemního plynu ročně. Po invazi Ruska na Ukrajinu v roce 2022 hledá EU alternativní zdroje energie a mimo jiné usiluje o dodávky zemního plynu z Turkmenistánu. Obě straně nyní jednají o dohodě, která by měla Turkmenistánu pomoci diverzifikovat vývoz a Evropské unii zajistit nové dodávky.

Evropský parlament soustavně se znepokojením poukazuje na neutěšený stav lidských práv v Turkmenistánu, a blokuje proto vstup dohody o partnerství a spolupráci v platnost. Nebyl rovněž nikdy přizván ke sledování voleb v Turkmenistánu.

V únoru 2025 odcestovala delegace Evropského parlamentu pro vztahy se střední Asií do Turkmenistánu, aby se zúčastnila 8. meziparlamentního dialogu EU–Turkmenistán. Diskuse se zaměřovala zejména na rezoluce Valného shromáždění OSN o Turkmenistánu, na lidská práva, reformy usilující o rovné postavení žen a mužů a na oblasti dvoustranné spolupráce. Obě strany zdůraznily neutrální postoj Turkmenistánu k otázkám regionální bezpečnosti a jeho strategický význam pro energetiku a dopravu. Dále potvrdily, že jsou odhodlány zasazovat se o ochranu životního prostředí, právní reformy a parlamentní spolupráci. Delegace se rovněž setkala s turkmenskými organizacemi občanské společnosti, s nimiž hovořila o lidských právech, sociálním pokroku a posilování vztahů mezi vládou a zástupci občanské společnosti.

TÁDŽIKISTÁN

Spolupráce EU s Tádžikistánem se výrazně rozvíjí. Dohoda o partnerství a spolupráci mezi EU a Tádžikistánem byla podepsána v říjnu 2004 a vstoupila v platnost v lednu 2010. Evropský parlament udělil souhlas k uzavření dohody v roce 2009, vyzval však ke zlepšení stavu lidských práv, zdravotnictví a vzdělávání a k potírání korupce. Dohoda o partnerství a spolupráci přispěla k posílení dvoustranné spolupráce a pomohla v Tádžikistánu zlepšit obraz Evropské unie, vytvořila platformu pro politický dialog a pro podporu dvoustranných obchodních a hospodářských vztahů. Obsahuje rovněž články o spolupráci, migraci a boji proti praní peněz, drogám a terorismu.

Jako krok vpřed ve vzájemných vztazích zahájily EU a Tádžikistán v roce 2023 oficiální jednání o posílené dohodě o partnerství a spolupráci a v roce 2024 je uzavřely. Posílená dohoda o partnerství a spolupráci byla parafována v červenci 2025 a otevřela cestu k formálnímu podpisu a ratifikaci oběma stranami.

EU prokázala, že je skutečně připravena podpořit udržitelný rozvoj Tádžikistánu prostřednictvím iniciativ, které se soustřeďují na klíčové oblasti, jako je lidský rozvoj, inkluzivní zelené a digitální hospodářství, vodní hospodářství, změna klimatu, energetika a dopravní konektivita, a to prostřednictvím víceletého orientačního programu pro Tádžikistán na období 2021–2027.

Tádžikistán je pro EU důležitým partnerem a má velký zájem připojit se k preferenčnímu obchodnímu režimu GSP+, v současné době však čelí několika výzvám, jako je dopad mezinárodních sankcí a návrat mnoha tádžických migrantů z Ruska po ruské invazi na Ukrajinu a kritická situace v oblasti lidských práv. Poté, co moc v Afghánistánu převzal Tálibán, přijal Tádžikistán tisíce afghánských uprchlíků. Je rovněž odhodlán bojovat proti šíření extremismu a radikalismu ve Střední Asii.

V listopadu 2025 se v Bruselu konalo 11. zasedání Rady pro spolupráci EU–Tádžikistán. EU dále Tádžikistán vybízí, aby zlepšil dodržování základních svobod a lidských práv. V listopadu 2024 následoval 15. dialog o lidských právech EU–Tádžikistán.

V roce 2024 vzrostl objem vývozu z Tádžikistánu do EU o 67 % a dosáhl hodnoty 291 milionů EUR, přičemž z EU dovezla tato země zboží v hodnotě 275 milionů EUR. Spolupráce EU s Tádžikistánem se neomezuje pouze na obchodní vazby, ale zahrnuje např. i vzdělávání, odbornou profesní přípravu a podporu občanské společnosti.

V březnu 2025 se v Tádžikistánu konaly parlamentní volby, v nichž vládnoucí Lidově demokratická strana získala 49 z 63 křesel. Jednalo se o první volby za posledních 25 let bez nezávislých západních pozorovatelů, protože mise OBSE/ODIHR byla zrušena v důsledku toho, že tádžické orgány neposkytly akreditační záruky. Přestože se voleb zúčastnilo pět dalších stran, opoziční skupiny, které se nejostřeji stavěly proti režimu, byly vyloučeny.

Evropský parlament se velmi kriticky vyjadřuje ke zhoršování stavu lidských práv v Tádžikistánu, rostoucímu počtu zatčených a zadržovaných lidskoprávních aktivistů, politických oponentů a jejich rodinných příslušníků a omezování nezávislých sdělovacích prostředků.

Evropský parlament opakovaně vyjádřil znepokojení nad střety na hranici mezi Kyrgyzstánem a Tádžikistánem a uvítal dohodu o příměří z dubna 2021. V září 2022 však došlo na několika místech k opětovným střetům mezi pohraničními strážemi. V únoru 2024 Kyrgyzstán a Tádžikistán uzavřely dohodu o demarkaci 90 % sporného území ve snaze ukončit desetiletí vyhrocených sporů. Parlament přeshraniční spolupráci a vymezení hranice mezi Kyrgyzstánem a Tádžikistánem uvítal a nové hranice potvrdili vedoucí činitelé Kyrgyzstánu, Tádžikistánu a Uzbekistánu na schůzce konané v lednu 2025.

V červenci 2022 přijal Evropský parlament usnesení o zhoršení situace v autonomní provincii Horský Badachšán a v lednu 2024 pak zopakoval své znepokojení nad zhoršováním stavu lidských práv v této zemi v usnesení o státních represích proti nezávislým sdělovacím prostředkům.

V září 2025 se v Dušanbe konalo 12. setkání Výboru pro parlamentní spolupráci EU–Tádžikistán, během něhož se hovořilo například o neutrálním postoji Tádžikistánu k válce Ruska proti Ukrajině, hospodářské a obchodní spolupráci, dopadech změny klimatu ve Střední Asii a o stavu lidských práv v Tádžikistánu.

Evropský parlament začal zhoršování stavu lidských práv v této zemi intenzivněji sledovat. Mají-li být nadále utužovány dvoustranné vztahy mezi Tádžikistánem a EU, je nezbytné situaci v oblasti lidských práv zlepšit.

MONGOLSKO

Přestože na Mongolsko se strategie EU pro Střední Asii nevztahuje, Evropský parlament ho v rámci svých stálých delegací do tohoto regionu řadí. Mongolsko totiž s bývalými středoasijskými republikami Sovětského svazu navíc sdílí řadu společných kulturních, historických a hospodářských rysů.

Během posledních třiceti let se Mongolsko stalo „oázou demokracie" se stabilním hospodářským růstem, nicméně události z roku 2019 vyvolaly jisté obavy o oslabování demokracie. Parlament v roce 2017 udělil souhlas k uzavření dohody o partnerství a spolupráci mezi EU a Mongolskem.

Politické scéně dominuje konsolidovaná Mongolská lidová strana, která má v parlamentu ústavní většinu a kontroluje i prezidentský úřad. Parlamentní volby v červnu 2024 v Mongolsku již proběhly podle ústavní reformy, v jejímž rámci byl zvýšen počet křesel v parlamentu na 126 a byl znovu zaveden smíšený volební systém. Mongolská lidová strana získala menší většinu, než dosud držela, a podíl poslankyň se zvýšil ze 17,3 % na 25,4 %. Mezi hlavní témata voleb patřila korupce, hospodářství, nezaměstnanost a inflace.

V dubnu 2025 se v Ulánbátaru konalo 23. setkání smíšeného výboru EU–Mongolsko, jehož cílem bylo potvrdit partnerství založené na sdílených hodnotách, jako jsou demokracie, lidská práva, právní stát a dodržování zásad Charty OSN. Účastníci se zaměřili na posílení spolupráce v oblasti obnovitelných zdrojů energie a ekologické transformace a na zvýšení obchodního obratu prostřednictvím růstu vývozu v rámci režimu Evropské unie GSP+, a tedy na větší využívání tohoto režimu preferencí. Diskutovali také o účinném uplatňování ustanovení, která jsou nastíněna v Memorandu o porozumění o partnerství v oblasti lesnictví. Dalším tématem byly dosažené výsledky při provádění víceletého orientačního programu pro Mongolsko na období 2021–2027.

Evropský parlament vydal o Mongolsku několik prohlášení, která se z velké části vztahují k hospodářským otázkám, ale zabývají se i rozvojovými a humanitárními potřebami země v souvislosti s extrémními povětrnostními podmínkami. V roce 2016 vyslal Evropský parlament do Mongolska delegaci pro sledování parlamentních a v roce 2017 prezidentských voleb a konstatoval, že země buduje pevnou demokracii. Pandemie COVID-19 zabránila Parlamentu ve sledování parlamentních voleb v červnu 2020 a prezidentských voleb v červnu 2021, delegace Parlamentu však měla možnost sledovat parlamentní volby v roce 2024 a dospěla k závěru, že sice bylo dosaženo pokroku, stále však existuje prostor pro zlepšení.

17. meziparlamentní setkání EU–Mongolsko, které se konalo v březnu 2025 v Bruselu, se věnovalo dvoustranným vztahům, geostrategickým regionálním otázkám, lidským právům, změně klimatu, konektivitě a mezilidským kontaktům.

Jorge SOUTULLO SANCHEZ / Niccolò RINALDI
05/2026